

1959 ÅRS FLYGVAPENÖVNING

Av generallöjtnant AXEL LJUNGDAHL

UNDER DE rutinmässiga, mera »vardagsbetonade», övningarna i flygvapnet prövar man ut materiel, taktik och organisation i mindre skala. Men därutöver är det nödvändigt att ibland lägga in en tillämpningsövning som är gemensam för stora delar av flygvapnet, för att få belägg på om vapnets olika komponenter (flyg- och basförband, luftbevakning och stridsledning osv.) fungera tillsammans på rätt sätt i ett större och verklighetsbetonat sammanhang. Detta sker vid de s. k. flygvapenövningarna, som anordnas med några års mellanrum; ekonomiska förhållanden göra att man icke kan ha sådana större övningar så ofta som i och för sig vore önskvärt. Den flygvapenövning som genomfördes hösten 1959 var den första på tre år. Under övningens 1. skede deltog i huvudsak förband ur flygvapnet, medan 2. skedet sammanföll med krigsmaktsövningen, där samtliga försvarsgrenar deltog.

Förutsättningen innebar att vårt land, A-sidan, var i krig mot en angripare, B-sidan, som bl. a. förfogade över Gotland. B-sidans uppgift var att förbereda invasion mot

Östra Mellansverige, medan A-sidan skulle försvara detta område och vidare bekämpa invasionsförberedelserna. Det finns icke anledning att djupare begrunda, om förutsättningen återspeglar ett sannolikt krigsläge. En förutsättning lägges i princip upp så, att de deltagande cheferna på enklaste sätt skola få grund för hur operationerna under övningen skola inriktas; förutsättningen påverkas helt naturligt av i vilken landsända som man vill pröva organisationen, och av tillgängliga skjut- och bombfällningsplatsers läge.

När man lägger upp en flygvapenövning eftersträvar man att särskilt öva sådana områden av tjänsten som äro av speciell betydelse för vårt försvar. Ett sådant område är *beredskapen*. En följd av den militärtekniska utvecklingen är nämligen, att en anfallande stormakt numera kan starta ett krig praktiskt taget utan förvarning; anfallsmedlen (flygplan och robotar) finnas organiserade i fred och kunna vara utgångsgrupperade på lämpliga baser. Aldrig tidigare har väl en anfallande haft liknande möjligheter till strategisk överraskning.

ning, och det vore märkvärdigt om en hänsynslös motståndare icke skulle utnyttja ett sådant trumf-kort. Det enda försvarsmedlet inför denna utveckling är en ökad beredskap hos krigsmakten. Flygvapnets organisation medger en krigsberedskap som är utan jämförelse i vår krigsmakt — över hälften av dess divisioner är ständigt s. k. beredskapsdivisioner dvs. färdigutbildade och fältmässiga förband. Hur beredskapen verkligen fungerade prövades under en separat övning, som av överraskningsskäl lades in som ett fristående moment några veckor före den egentliga flygvapenövningen. Helt överraskande beordrades vid två-tiden en natt, att beredskapsförbanden skulle organiseras, och att viss flygverksamhet inom en del av landet snarast skulle igångsättas.

Övningen visade en mycket hög beredskap inom hela flygvapnet. Detta gällde såväl de enheter, som genom förberedande, stående beredskapsorder ha att kontinuerligt hålla en viss startberedskap som övriga färdigutbildade förband. Och det gällde såväl jaktflyget som attack- och spaningsförbanden.

Utöver flygförband uppsattes också de ytterligare radarstationer för stridsledning och luftbevakning, som icke normalt äro i drift. När »fientliga» flygförband insattes, markerade av jaktflygplan från andra delar av landet, kunde också vår försvarsjakt ingripa med hög

kontaktprocent. Attack- och spaningsflygets beredskap var lika god. Snabbt kunde anfall slås ut mot fingerade invasionsmål och läget till sjöss fastställas i mörka natten. Spaningen utfördes härvid med hjälp av flygburen radar. Som helhet betraktad gav beredskapsövningen ett mycket gott resultat.

Under den egentliga flygvapenövningen utförde B-sidan ett överskeppningsföretag mot Östra Mellansverige. B-flygets anfall som först hade riktats mot flygbaser och kommunikationer, lades nu om emot fartyg och hamnar samt efterhand också mot försvarstrupperna till lands. A-sidan hade kontinuerlig spanings- och luftförsvarsverksamhet och ansatte dessutom attack bl. a. mot hamnar på Gotland och mot fartyg till sjöss, senare också mot landsatta trupper.

Medan A-sidans attack var inställd på operationer mot Gotland kom en dag rapport om att fienden höll på att kringgå vårt försvar i Övre Norrland, där operationerna i övrigt endast fingerades. Ett par attackdivisioner dirigerades då med kort varsel från baser i Götaland direkt mot ett uppbyggt skjutmål utanför Luleå, och förbanden kunde efter genomfört uppdrag några timmar senare åter landa på baser i södra Sverige. På motsvarande sätt togs senare en jaktdivision tillfälligt ur luftförsvaret i Östergötland och insattes direkt mot markmålet vid Luleå. Dessa moment i övningen

belysa en viktig egenskap som utmärker just våra flygförband, nämligen deras *mångsidighet*. Tack vare denna egenskap kunna flygförband allt efter lägets krav icke endast snabbt förflyttas från en landsända till en annan, utan också överföras från ett verksamhetsområde (luftförsvar) till ett helt annat (anfall mot markmål).

Under flygvapenövningen förekommo uppgifter, som äro typiska för flygförbandens skiftande användning i krig. Av särskilt intresse var därvid att få erfarenheter om hur viss nytillförd materiel fungerade under en verklighetsbetonad större övning, liksom också om en del nya organisationsformer.

Flygspaningen på A-sidan var organiserad efter nya linjer som i stort sett innebär att spaningens ledning mer än förr samordnas med jaktledningen i luftförsvarscentralerna. Övningserfarenheterna tyda på att den nya organisationen är i princip riktig. Vad materielen beträffar, deltog »Lansen» i spaningsversion för första gången i en flygvapenövning. Genom detta moderna plan ha vi fått helt andra möjligheter än tidigare att snabbt genomföra ett spaningsuppdrag. I all synnerhet gäller detta till sjöss, där man med den flygburna radarapparaturen hastigt kan få en översiktssbild över vida havsområden, oberoende av dager eller mörker och oberoende av moln eller dimma vid havsytan. Denna radarspaning ger uppenbarligen inga detaljer om

de upptäckta fartygen utan måste, då så erfordras, kompletteras med ögonspaning.

Det var av stort intresse att få belägg på *attakeskaderns* standard efter genomförd omskolning till »Lansen». Det visade sig att attackförbanden nu äro väl inövade på den nya flygplantypen, som är ägnad att höja attakeskaderns slagkraft. Med ordinarie basering på väl tillbakadragna baser utfördes ett stort antal företag, varvid framskjutna baser i stor utsträckning utnyttjades för tillfällig mellanlandning med tankning osv. Tillgången på baser medgav också en smidig anpassning till väderleksläget, som ibland hindrade flygning inom en del av övningsområdet.

Även attackförbanden äro utrustade med flygburen radar, som har sin särskilda betydelse, när det gäller anfall mot mål till sjöss. Exempel på sådana anfall förekommo under övningen i ganska stor utsträckning. Med vår nya attackrobot komma vi, i förbigående sagt, att få nya möjligheter att vidareutveckla denna attackflygets anfallsmetod mot sjömål.

Attack mot marktrupper var en uppgift som särskilt blev aktuell för B-flyget, då detta insattes mot A-försvaret till lands. Anfallen utfördes i stor utsträckning av jakt, som tillämpade s. k. »fri attack», dvs. flygarna fingo själva från luften utvälja lämpliga anfallsmål inom angivet område. Antagandet att moderna flygplans

höga hastighet skulle omöjliggöra anfall mot sådana mål, visade sig sakna grund. Erfarenheterna från övningen i detta avseende belysa nödvändigheten att anordna luftförsvar inom det område, där våra marktrupper operera — i annat fall kan läget på kort tid bli allvarligt.

Luftförsvaret prövades under övningen främst inom en del av Östra Mellan-Sverige. Den effekt som våra jaktförband få i luftförsvaret sammanhänger dels med luftbevakningen som skall upptäcka fienden, dels med stridsledningen, som skall föra jakten till kontakt med fienden, och dels med den träffverkan som jaktförbanden få under striden, sedan kontakt erhållits. Under fredsövningar kan man siffermässigt få ett grepp om luftförsvarets effektivitet genom att ange kontaktprocent och antal träffar (eller beräknat antal nedskjutna plan, vilket kan härledas ur antalet träffar). Det är alltså kontaktprocenten som anger värdet på stridsledning och luftbevakning, medan träffverkan utgör ett mått på flygförarnas skjutskicklighet. Träffverkan bedömes med tillhjälp av den s. k. registrerkameran i varje flygplan, som ger

belägg på hur siktmedlen legat i förhållande till målet i skottlossningsögonblicket. Under flygvapenövningen granskades över 13 000 bildrutor från sådana »skjutningar» mot luftmål. Övningserfarenheterna visa en glädjande förbättring i jämförelse med närmast föregående större övningar med avseende på såväl kontaktprocent som antal träffar.

Till slut några statistiska uppgifter, som kunna ge en uppfattning om flygvapenövningens omfattning:

Totalt deltog ur flygvapnet omkring 11 500 personer och 500 flygplan. Sammanlagt gjordes drygt 6 500 starter och man flög en sträcka, som ungefär motsvarar 100 varv runt ekvatorn.

Som *slutomdöme* om övningen kan sägas att den belyst flygvapnets *rörlighet* och *slagkraft*, dess *beredskap* och *mångsidighet*. Flygvapnet har för vårt försvar vitala uppgifter att fylla — varmed ingalunda är sagt, att det ensamt kan klara alla försvarsuppgifter. Under övningens 2. skede förekommo olika exempel på operativ samverkan med övriga försvarsgrenar.